

MOMENT PŘEKVAPENÍ A BOJOVÁ POHOTOVOST PROSTŘEDKŮ PVO

Protivzdušný boj ještě výrazněji než kterýkoli druh soudobého boje sleduje rozhodné a nekompromisní cíle. Rozšíření bojových možností protivzdušné obrany a prostředků vzdušného napadení pravděpodobného nepřítele mělo podstatný vliv na změny v protivzdušném boji, pro který jsou dnes charakteristické prvky, jako je například prostorový rozmach, rychlý průběh boje, náhlá a neočekávaná změna situace. Velké množství různorodých a současně působících sil a prostředků, schopných uskutečňovat široký manévry v celém rozsahu výšek, směrů a rychlostí mělo za následek, že protivzdušný boj získal mnohem více na dynamičnosti a intenzitě. Ztěžuje ho dále mj. i široké použití různých druhů rušení palebných a radiolokačních prostředků, systémů velení a dále též použití průzkumných palebných systémů, vysoce přesných zbraní a zbraní hromadného ničení útočící stranou. Toto vše vede k dalšímu růstu úlohy momentu překvapení.

Snaha o boj za dosažení překvapení je objektivní zákonitostí soudobé protivzdušné bojové a operační činnosti. Překvapení znamená neočekávaně z hlediska prostoru, času a použitých sil zahájit a rozhodným způsobem vést bojovou činnost co nejúčelnějším uskupením sil a prostředků a nejefektivnějšími způsoby vedení boje s cílem zničit hlavní síly nepřítele v daném prostoru a náletovém směru, dezorganizovat činnost jeho sil a vytvořit pro něho krajně nevýhodné podmínky a situace tak, aby nebyl schopen dosáhnout svých záměrů.

Překvapení, jako princip vojenského umění, se vztahuje na vojenskou činnost jakéhokoli stupně a rozsahu na boj, sražení, operaci i válku jako celek. Historie válek a zvláště pak Velká vlastenecká válka přesvědčivě ukazuje, jak velký význam má uskutečnění překvapivých úderů. Jako poučné příklady taktického překvapení široce používaných vojsky protivzdušné obrany státu v letech Velké vlastenecké války je možné např. uvést použití protiletadlových děl k boji s fašistickými tanky na podzim 1941 u Tuly a Moskvy a v létě 1942 u Stalingradu, činnost sovětských stíhacích letounů ze zálohy, činnost kočujících protiletadlových baterií, použití protiletadlových světlometů k oslepení nepřítele v bitvě o Berlín, dovedné vedení boje v nočních a složitých meteorologických podmínkách. Také příklady z lokálních válek a konfliktů ukazují, že překvapivé použití prostředků PVO a letectva dokázalo vytvořit podmínky k dosažení operačních cílů pozemními vojsky a naopak způsobilo neúspěch obranných operací protivníka.

Umění dosahovat překvapení je určitým měřítkem úrovně operačního a taktického mistrovství i důkazem vysoké vojenské odbornosti. Zavádění principiálně nových zbraňových systémů, automatizačních prostředků a elektroniky, růst kvalitativních charakteristik SL, PLRV, RTV a útvarů a jednotek REB i bouřlivý rozvoj všech druhů prostředků vzdušného napadení význam překvapení nejen nesnižují, ale naopak skýtají nové možnosti jeho dosahování.

Využití celého rozsáhlého množství průzkumných prostředků umožňuje získat dostatek hodnověrných údajů o zamýšlené činnosti prostředků vzdušného napadení. Údaje průzkumu vedeného z kosmu, ze vzduchu i ze země lze centrálně shromažďovat i vyhodnocovat a na základě toho i přijímat odpovídající opatření k včasnému a dostatečně silnému úderu prostředků PVO proti vzdušným cílům. Je třeba brát v úvahu i skutečnost, že doba působení momentu překvapení je tím kratší, čím rychleji protivník použije nezbytných protiopatření, v jejichž důsledku dochází k oslabení nebo k úplné ztrátě jeho významu. Úkolem každého velitele, každého důstojníka vojska PVOS proto je hledat za každé situace a všech podmínek řešení, prostředky a způsoby pro přijetí účinných opatření pro včasné zjištění a zmaření zámerů a úsilí vzdušného nepřítele. **Dovednost dosáhnout překvapení je proto zcela právem jedním z ukazatelů mistrovství velitele — organizátora a řídícího boje a vysoká a nepřetržitá bojová pohotovost PVO je nezbytnou podmínkou realizace momentu překvapení v soudobém protivzdušném boji.**

Je zřejmé, že je možnost dosáhnout překvapení v taktickém měřítku, tedy při vedení PVO jednotkami, útvary a svazky PVOS a jeho dosažení se bude promítat do výsledků vedení boje a operace. Projev momentu překvapení v protivzdušném boji má tu zvláštnost, že iniciativa vedení úderu vždy vychází od vzdušného nepřítele, který se snaží maximálně využít této výhody. Úkoly vojska PVOS v součinnosti s ostatními druhy vojsk spočívají v tom, že nepříteli neumožní využít této okolnosti (momentu překvapení), předejde ho a tak dosáhne jeho rozhodující porážky již na vzdálených přístupech k bráněným objektům a prostorům. V tom spočívá zákonitý projev boje za využití momentu překvapení v protivzdušném boji.

Současné možnosti vojska PVOS dovolují v mnohem širším měřítku než kdykoli předtím využít momentu překvapení v boji. Díky možnosti zjištění nepřítele na velké vzdálenosti, vysoké přesnosti a rychlosti zpracování radiolokační informace, manévrovosti a palebné síle stíhacích letounů, širokému rozsahu použití protiletadlových raketových kompletů, jejich velké rychlosti střelby a dosahu má takto velitel, který řídí boj, reálnou možnost využít za jakýchkoli podmínek nejrůznějších způsobů dosažení momentu překvapení.

Mezi podmínky, které zabezpečují úplné využití momentu překvapení, je možné zahrnout:

- překvapivé použití nových, pro nepřitele neočekávaných prostředků a způsobů vedení boje, jak palebných prostředků, tak i prostředků REB,

- využívání zvláštností a vlastností terénu, počasí a denní doby,

- neočekávané zahájení palby v zaručeném prostoru zničení vzdušných cílů a zahájení rušení všeho druhu,

- překvapivé změny bojových sestav, demonstrační činnost a klamná opatření,

- zahájení bojové činnosti v maximálně krátké době, s utajením zámyslu velitele k vedení boje atd.

Spolu s tím jsou vojsku PVOS vlastní i určité zásady, pravidla, principy a podmínky, které vyplývají ze specifiky výzbroje, zvláštností bojových sestav útvarů a svazků druhů vojsk i plněných bojových úkolů.

Dosažení překvapivé činnosti aktivních prostředků PVO není možné bez včasné a kvalitní radiolokační informace. Současné prostředky RTV umožňují získat maximálně možné poznatky o vzdušné situaci, o charakteru úderu i jednotlivých cílů a způsobu jejich činnosti. V budoucnu tomu napomůže rozšíření a zkvalitnění skrytého radiolokačního systému PVOS. Navíc prostředky pasivní radiolokace (např. KRTP 86) dovolují zjistit utajené (bez demaskujících příznaků) všechny cíle v zóně průzkumu, které vyzařují elektromagnetickou energii a tím vytvářejí podmínky pro překvapivý zásah SL nebo PLRV. Použití automatizovaných systémů velení dovoluje podstatně zkracovat doby zpoždění výdeje radiolokační informace, pracovní doby velitelských stanovišť a zvyšuje přesnost při udání cílů protiletadlovým raketovým jednotkám a při navedení SL. Propracovaný palebný systém útvarů a svazků PLRV zajišťuje tvrdý přístup k organizaci protiletadlové raketové palby ve všech výškách v souladu se zámyslem vedení boje. Umožňuje vzít v úvahu zvláštnosti terénu v prostorech palebných postavení i pravděpodobného skrytého přiletu cílů k prvkům PVO, či bráněným objektům a prostorům. V bojovém použití SL PVOS je pro dosažení vysoce efektivních a překvapivých úderů na nepřátelské prostředky vzdušného napadení důležitá takticky účelná a dovedná organizace vzdušného raketového boje, dovedný manévr pro uskutečnění zteče s přihlédnutím k takticko-technickým charakteristikám a vlastnostem cílů, vlastních letounů a jejich výzbroje. Úspěch ve vzdušném boji se zabezpečuje rozhodnou útočnou činností, rychlostí a překvapivostí úderů, čehož je možné dosáhnout skrytým zaujetím výchozího postavení a neoče-

kávaným uskutečněním zteče (zejména z přední polostěry) a v co nejkratším čase. Překvapivost, rychlost i raketová výzbroj, která je schopná ničit vzdušné cíle na středních a velkých dálkách, umožňují zahájit zteč ještě před tím, než se nepříteli podaří zjistit naše přepadové stíhací letouny. Nebo můžeme zabezpečit uskutečnění zteče ještě za situace, kdy nepřátelský letoun nebo skupina letounů jsou časově omezeny pro vyjití zpod zteče nebo odražení zteče.

Vzhledem k tomu, že prostředky PVO při své činnosti v převážné míře vyzařují elektromagnetickou energii, je zřejmé, že pak prostředky průzkumu i vzdušného napadení nepřítelů mohou zjistit jak skutečně vyzařování, tak i samotné jeho zdroje. Tato skutečnost ztěžuje dosažení momentu překvapení při použití prostředků PVO a vyžaduje od velitelů a štábů přijetí speciálních organizačních i technických opatření.

Pro snižování důsledků možného překvapení vzdušným nepřitelem má rozhodující význam vysoký stav bojové pohotovosti sil a prostředků PVO a včasné zjištění zámýslu použití prostředků vzdušného napadení nepřítelů. Stav bojové pohotovosti musí v každém okamžiku odpovídat stupni bojové pohotovosti sil a prostředků vzdušného napadení nepřítelů, zejména z hlediska času a možnosti ničení. Ke splnění tohoto úkolu, s cílem snížit, případně vyloučit účinnost vlivu momentu překvapení ze strany vzdušného nepřítelů, směřuje celý soubor požadavků a opatření. Jde především o:

- znalost vzdušného nepřítelů velitelů, štábů a příslušnými specialisty vojska PVOS,
- včasné vytvoření uskupení sil a prostředků PVO tak, aby odpovídala předpokládanému charakteru bojové činnosti vzdušného nepřítelů,
- předem připravenou organizaci bojové činnosti vojska PVOS,
- vedení nepřetržitého průzkumu vzdušného nepřítelů již v době míru, zhodnocení a upřesňování možných variant jeho činnosti,
- udržování odpovídajícího množství sil a prostředků v pohotovostním systému PVOS, připraveném k včasnému zásahu jak proti narušitelům vzdušného prostoru, tak k odražení prvních nenadálých úderů vzdušného nepřítelů,
- připravenost vojska PVOS ve velmi krátkých časových lhůtách k přechodu do vyšších stupňů bojové pohotovosti, při současném odražení úderů nepřátelských prostředků vzdušného napadení,

— vycvičenost vojska PVOS ve skrytém narůstání bojové pohotovosti,

— dovednost velitelů a štábů řídit bojovou činnost za složitě vzdušné a pozemní situace,

— vysokou úroveň bojové a politické přípravy vojsk, schopných k plnění bojových úkolů za intenzivní činnosti vzdušného nepřítelů,

— dosažení vysokých morálně politických, psychologických a bojových vlastností vojska PVOS,

— pohotovost výzbroje a bojové techniky k okamžitému bojovému použití,

— vytvoření potřebného množství zásob materiálně technických prostředků,

— všestranné zabezpečení bojové činnosti vojsk,

— organizační a materiálně technické zabezpečení odolnosti a životnosti vojsk,

— úzkou součinnost vojsk zúčastněných na plnění společného bojového úkolu,

— neustálé zdokonalování systému bojové pohotovosti.

Z celkového souboru opatření, zaměřených na všestrannou a stálou připravenost vojska PVOS, lze z hlediska vyloučení faktoru překvapení v počátečním období vyčlenit úkoly pro **pohotovostní systém PVOS**, ze kterých za hlavní je nutné považovat:

- rychlý přechod do vyšších stupňů bojové pohotovosti,
- plnění úkolů boje s narušiteli vzdušného prostoru ČSSR.

Vedení boje s narušiteli vzdušného prostoru je dáno současnou činností nepřítelů, který se trvale snaží organizovat provokační akce a lety svých prostředků vzdušného napadení poblíž státních hranic.

Zámysl jejich narušení realizuje s cílem:

- zjišťovat údaje o rozmístění našich obranných prostředků, o jejich bojových možnostech a akceschopnosti systému PVOS,
- postupně vyčerpávat a oslabovat bdělost pohotovostního systému PVOS,
- vhodně modelovanou činností v době míru zastřít okamžik zahájení nenadálého vzdušného napadení a tím využít momentu překvapení k převaze nad bránci ze stranou.

Z toho je zřejmé, že v podstatě není hranice mezi činností pohotovostního systému PVOS v době míru a jeho funkcí v prvních okamžicích zahájení překvapivého vzdušného úderu. To znamená, že pohotovostní systém PVOS plní jeden z hlavních úkolů, a to je především zjištění momentu zahájení prvního nepřátelského vzdušného úderu.

Důležitou úlohu ve snižování důsledků momentu překvapení ze strany vzdušného nepřítele a vytváření podmínek pro využití momentu překvapení v soudobém protivzdušném boji má stranickopolitická práce. Musí být zaměřena především na zvy-

šování bdělosti a ostražitosti, na růst osobní odpovědnosti za bojeschopnost techniky, na zvyšování kvality organizace PVO s úvahou kvalitních a opodstatněných závěrů o možnostech a pravděpodobných záměrech vzdušného nepřítele.

V závěru chci konstatovat, že moment překvapení v protivzdušném boji sehrává důležitou úlohu a vyžaduje trvalou snahu o jeho dosažení a na druhé straně činnost, která směřuje ke snížení jeho důsledků, pokud momentu překvapení dosáhne nepřítel. Obojí klade vysoké požadavky na vzdělání i návyky velitelů a štábů vojska PVOS, na schopnost předvídat a organizo-

vat boj rychle a kvalitně, na iniciativu a samostatnost velitelů i umění používat racionálních způsobů organizace a vedení boje v souladu s konkrétními podmínkami bojové situace. Spolu s tím vyžaduje i vysokou úroveň ovládání soudobé bojové techniky a automatizovaných systémů vedení od příslušníků vojska PVOS.